

Boros Erika*

KÜLFÖLDI JOGÁSZJELÖLTEK NYELVOKTATÁSA

1. Bevezetés

Immáron három éve tanítok külföldi jogászjelölteket a jogi szaknyelv ismeretére. Mostani előadásomban nem elméleti ismeretanyaggal hozakodom elő, hanem az a szándékom, hogy tapasztalataimat összegezzem.

A Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet keretében heti négy órában kerül sor a *Jogiszöveg-elemzés* című tananyag elsajátíttatására. Forrásnak ugyanis ezt a jegyzetet tekintem, azonban a könyvtől eltérően mellőzöm a mondattani elemzéseket, sőt a szövegek feldolgozásakor másképp rendszerezek, a tematikus sorrendet követem.

Kettős célkitűzés vezet a tanórák felépítésekor: egyrészt a külföldiek magyar nyelvtudásának gazdagítása, másrészt – és főként – a magyar jogi szaknyelv alapjainak (így például a jogi fogalmak, illetve terminus technicusok) megismertetése.

Ebben a tanévben hallgatóim körét török, mongol, afgán, csángó (aki román nyelven gondolkodik), orosz, makedón, jamaikai hallgatók alkotják. Így tehát semmilyen közvetítő nyelv nem áll rendelkezésünkre. Nyelvi szótárakkal és kizárólagosan magyar nyelven beszélünk.

A diákok – bevallásuk szerint – jogászok, ügyészek, ügyvédek stb. szeretnének lenni. Épp ezért már az első órákon 20-30 jogi alapszó jelentését értelmeztük, többek között például *jog, jogász, ügy, vád, vádlott, vádló, alperes, felperes, ügyvéd, ügyész, tanú, bűnös, bíró, ítélet, döntés, büntetés, börtön, rab, rabság, szabadság* stb.

A jegyzet alapján, illetve az ELTE Jogi Karának tankönyvei alapján a következő tematikák bemutatására került sor: *a jog fogalma, a jogi alaptan, a társadalmi normák és a jog, az állam- és a jogtudományok tárgya és rendszere, a ius civile, a ius praetorium, a római jog alapjai, az ősi társadalmak szervezete, a katonai demokrácia, államszervezet a római korban, a rendek és a rendiség, a rendi Magyarország magánjoga; személyi jog, dologi jog, szokásjog, a XII. Táblás Törvény* stb.

---

* Boros Erika, PhD, tanár, Balassi Bálint Magyar Kulturális Intézet, boroserika@hotmail.com

2. Tematikák

A bevezető órákon a jogi alaptan tantárgyat érintjük. Ez megalapozza a hallgatók jogi ismereteit, a legtöbb elméleti, tudományos információt nyújtja. A köznyelvi szavak, kifejezések, vonzatok mellett a szakkifejezések pontos ismeretére van szükségük ahhoz, hogy a jogi szöveget a hallgatók megérthessék. Külön meg kell említeni, hogy már az első órán, a szakszavak tanulása kapcsán latin szavakkal is meg kell ismerkedniük. Például: a *szakkifejezés* értelmezése után következik a *terminus technicus* és a hozzájuk kapcsolódó vonzatok elsajátítása: *tartalmaz valamit, közöl valamit, megalapoz valamit, merít valamit valamiből, tesz valamit valamilyenné, feldolgoz valamit, bont valamit valamikre, kapcsolódik valamibe.*

A jog fogalmának kialakításakor beszélnünk kell a *jog* szó többértelműségéről. A jogtudományban ugyanis az úgynevezett *tárgyi jogot* megkülönböztetjük a jognak úgynevezett alanyi értelmétől, az *alanyi jogtól*. Elsajátítandó fogalmak, szóösszetételek, vonzatok például a következők: *jog-szabály (például törvény), tételes jog* 'előír valamit, összefoglal valamit, hangsúlyoz valamit', *jogosultság* 'valakinek joga van valamire', funkció, definíció stb.; *szankcionál valamit* 'jogkövetkezmény' *ítél, ítélet, ítékezés ítéletet hoz, ítélik valaki fölött, ítélt valakit valamire, elítélt; valaki követi a törvényt, valaki megsérti a törvényt.*

A társadalmi normák és a jog kapcsolatában magatartásszabályokról, magatartás-mintákról esik szó: *betart valamit, be nem tart valamit, előír valamit, befolyásol valamit, meghatároz, determinál valamit, vonatkozik valamire, valami rejlik valamiben, minta, követendő, szankció.*

Az állam- és jogtudományok rendszerezésekor beszélünk a politikatudományról és a szociológiáról mint rokon tudományokról. A jogágak és jogtudományok kapcsolata során hangsúlyozni kell a különbségüket. Meg kell tehát értetni a hallgatókkal, hogy a jogágak mindig „nemzetiek”, vagyis egy konkrét nemzeti jogrendszerhez tartoznak, a jogtudományi ágak viszont elvileg nemzetköziek, mivel vizsgálódásuk túllép az adott társadalom és jogrendszer határain. A segédtudományok névsorában példák segítségével lehet megértetni az igazságügyi elmekörtant (kórbetegség), a kriminálpszichológia és a kriminalisztika közös/eltérő lényegét. Ehhez a témához tartozó főbb lexikai elemek: *társadalomtudomány, törvényszerűség, megjelenési forma, joggyakorlat, jogforrások, jogalkotás, jogalkalmazás, diszciplína, tradicionális/ hagyományos; képez vmit, érint vmit, kifejez vmit, tartozik vminek a körébe, általánosít vmit, mellőz vmit, rokon vmivel, vitat vmit, elismer vmit.*

A római joghoz kapcsolódó leckék: államszervezet a királykorban és a korai köztársaság idején, *ius civile* és *ius praetorium*, a jog fogalma és a jogalkalmazás a rómaiaknál, a XII táblás törvény stb. A hallgatók ekkor tanulják a legtöbb latin kifejezést: *gens, curia, tribus, rex, senatus, comitia, senator, interrex, patricius, magistratus, rex sacrorum, pontifex maximus, imperium, militare, iurisdictio, praetor, censor, lex stb.* A jogi fogalmak közül: *végrendelkezési és örökbefogadási ügyekben való döntés, árucserajog, karizmatikus személy, tézis, méltányos/méltánytalan interpretatio, a jogszabály kiterjesztőleg vagy megszorítólag való ér-*

telmezése, a törvény kijátszása, az analógia – bizonyos hasonlóságok alapján konstruálni kell jogszabályt – a *joghézag* fogalma. Vonzatok, kifejezések: *vmi áll/összetevődik vmiből, ellát/betölt vmilyen funkciót, gyakorol vmit, megillet vkit/vmi jár vkinek, irányul vmire, közreműködik vmiben, felbatalmaz vkit vmire/felbatalmazást ad, vkinek a kezében van (a döntés), vminek a védelmére/a védelme érdekében/céljából, vki hivatott vmire, hivatkozik vmire, kijátszik vmit, hiányosságot szenved, kiragad vmit.*

A magyar történelmi tematikájú leckéknél főként az érdekes jogi jelenségekre, illetve a mai jogszabályoktól merőben különböző sajátosságokra figyelünk: a *privilegium* fogalma, az *immunitás*, a *manus mortua/boltkézjog*, a *vérbatalom joga*, a *hospes*, a *barones*, a *nobiles jogai*, a *bűségadomány*, a *ius perpetu*, a *szabad rendelkezési jog* stb. Magyarországon a középkorban csekély volt a római jog hatása, az ingatlanokat ugyanis más elvek szerint definiálták: az ingatlanok közé a minősített értékű javakat sorolták. Így a ménes is ingatlanok számított, míg ezzel szemben a ház hosszabb ideig csak ingó.

3. Feladatok, gyakorlatok

– Folytassa a mondatokat!

A jogi alaptan az a tárgy,...

A jogi szövegek megértéséhez szükség van arra,...

Meghatározásról akkor beszélünk, amikor/ha...

Definícióról beszélünk, amikor...

A törvény megsértéséről beszélünk, amikor...

Nem tekintetők segédtudománynak...

A ius naturale és a ius gentium filozófiai és nem jogi fogalmak, mert ...

A magánjog a felek magánautonómiája körébe eső normarendszer, mert...

A jogképeség azon általános feltétel, melynek birtokában...

– Határozza meg a következő szavak jelentését szómagyarázattal:

jogászhallgató, szakkifejezés, joghézag, zálog, szélhámos, álláspont, özvegy, eskü, család, típuseset, tényállás, kérelem, kereset, adomány, sértett, szerződés, végrendelet, keresztlevél, anyakönyv, lófő, székely, fiskális.

– Határozza meg a következő szavak, vonzatok jelentését szinonimával!

vkik alkotnak vmit, összefügg vmivel, vki ellát egy funkciót, vmi megillet vkit, vmilyen látszatot kelt, létesül, tiszteletreméltó, bűnös, örökös, felperes, alperes, elvétele, minősített, értelem, tézis, enybe.

– Keresse meg az antoníma-párokat!

törvénykövető/..., rabság/..., .../méltánytalan, jogos/..., örök/..., hamis/..., .../igazságtalanság, kegyelem/...

- Feleljen a kérdésekre!
Milyen kapcsolat van a jog és a norma között?
Melyik a szélesebb kategória?
Mi a társadalmi norma?
Mi a szankció?
Hogyan csoportosítják a tudományokat?
Miért nem azonos a római jog és a korai magyar jog ingó és ingatlan fogalma?
Mit jelent a fiúsítás?
Milyen természetű szabályokat tartalmazott a XII Táblás Törvény?
Milyen jogtörténeti tevékenység a pontifexek interpretációja?

- Hasonlítsa össze a római jog és a rendi jog közjog-magánjog fogalmát!

- Játsszunk az ismert szavakkal!
Hányféle jelentése lehet a jog szónak?
Milyen elemekből áll az ügyvéd szó? Miért?
Miért logikai művelet a jogalkalmazás?

- Tegyenek fel kérdéseket egymásnak!
Miért akar jogász lenni?
A jog melyik területén szeretne dolgozni?
Milyen más jogterületeket ismer?
Beszéljen hazája jogi helyzetéről!
Miért éppen Magyarországon szeretne tanulni?

- A megjelölt kifejezéseket, szavakat helyettesítse másokkal!
A tárgyi jogot megkülönböztetjük a jog alanyi értelmétől. A tárgyi jog kifejezés a jogszabályokat jelöli. Az elnevezés a különbséget emeli ki. Megjegyzésünk a különbségre vonatkozik. Ezt az embert széles körben ismerik.

- Egészítse ki különböző igékkel a törvény tárgyat! Alkosson mondatokat a kifejezésekkel! Pl. *törvényt hoz.*

- Egészítse ki különböző tárggyal a *gyakorol* igét!

- Írjon mondatokat az *ítél, jó-javít, örök, összegyűl, kötelez-köteles, rend, vita, érvény* szócsalád tagjaival!

- Egészítse ki a definíciókat!
Az alanyi jog a ...-t jelenti.
A hitbér a feleség jutalmát jelenti a házastársi ... -ek ... -ért.
A XII. Táblás Törvény ... kizárólagos alapja volt a ... -nek.

- Egészítse ki a tranzitív-intranszitiv igepárokat!
Köt valamit valamibe – kötődik valamibe, ... – valami megfogalmazódik, kifejez valamit – ... érvényre juttat valamit – ..., ... – valami ismétlődik ..., tartalmaz valamit – ..., ... – rejlik valamiben.
- Képezzen főneveket igéből -ás/-és képzővel
minősít, felszólít, betart, kötődik, sért, előír.
- Keresse meg a latin eredetű szavak magyar jelentését!
szankció, szankcionál, kauzális, hipotetikus, terminológia, formáció, struktúra, dinamika, domináns, funkció, konstrukció, polémia, szolidaritás, stabil, differencia (fn.), differenciál (tr. ige), differenciálódik (intr. ige), differenciálódás (fn.), analógia, immunitás, privilégium.
- Értelmezze a következő összetett szavak tagjait:
magatartásminta, magatartás-előírás, magatartás-befolyásoló, igazságérték, normasértés, államszervezés, társadalomfejlődés, életmód, felelősségvállalás, létkérdés, vérrokonság.
- Helyettesítse a megjelölt szavakat!
A bűn büntetéssel jár.
A normára az jellemző, hogy kötelező erejű.
- Írjon mondatokat a következő vonzatokkal:
vki aláveti magát vki akaratanak, vmi együtt jár vmivel, vki báltérbe szorít vmit/vkit, szoros összefüggésben áll vmivel, leszögez vmit, mellőz vmit, korlátozódik vmire, megkülönböztet vmit, ellát/betölt egy funkciót, vmik alkotnak vmit, vmi áll/összetevődik vmiből, gyakorol vmit, megillet vkit, irányul vmire, közreműködik vmiben, felbatalmazást ad vmire, vkinek a kezében van (a döntés).
- Mely szavakra gondoltunk?
Olyan jelenség, ami hasonlító feltételek között mindig bekövetkezik .....
Nem fogad el egy véleményt.....
Tantárgy, tudomány latin neve.....
Az a tudományág, amely az állami pénzek elosztásával foglalkozik.....
A bírói ítéletek alapját képező joganyagok (pl. törvények).....
A jogrendszerek összehasonlítását végző tudomány.....
- Mely tudományágról van szó?
A politikai rendszereket hasonlítja össze. ...
Tárgya: a társadalom állami és jogi jelenségei. ...
A különböző nemzeti jogrendszereket csoportosítja. ...

Szövegfeldolgozás:

- Milyen, a joggal kapcsolatos szavakat tanult az előző órákon?
- Húzza alá az elolvasott szöveg kulcsszavait!
- Készítse el egy ismert/ismeretlen szöveg vázlatát!
- Írjon le egy jogi esetet a munkajog, a polgári jog, a büntetőjog köréből!
- Játsszanak el egy polgári ügyi tárgyalást!

A fenti gyakorlatok tehát a jogi szaknyelv és -ismeretek megalapozását célozták meg.

4. Az órák felépítése

- Szöveg olvastatás/olvasás.
- Ismeretlen szavak magyarázata a szövegolvasás során.
- A szövegrészek értelmezését követően táblai vázlat készítése.
- Diktálás.
- Kérdések a megismert anyagrésszel kapcsolatosan.
- Stafétakérdések – a diákok egymást kérdezik; a kérdező elfogadja/elutasítja a kapott feleletet.
- Különböző típusú – szókészletet gazdagító nyelvi, nyelvtani – gyakorlatok.
- Házi feladat kijelölése: feleljen a leckével kapcsolatos megadott kérdésekre, nyelvtani gyakorlatok, szótárazás.
- A következő óra elején házi feladat ellenőrzése.
- Egy-két fejezet után teszt íratása.
- Szorgalmi feladataik: esetlegesen egy-egy jogi eset bemutatása, filmbeszámoló (pl. *Deed bíró esetei*).
- A tanterem tárgyalóteremmé alakul...